

Binnen enkele weken plan voor koopkrachtreparatie: 'Verlagen van belastingen kan snel'

DEN HAAG - Terwijl de prijzen voor burgers de pan uit rijzen, talmt het kabinet met oplossingen voor koopkrachtreparatie. Het gaat nog een paar weken duren voordat Nederland weet of en hoe de tegenvallers voor de portemonnee gecompenseerd gaan worden. En dan is het nog maar de vraag of die maatregelen ook snel effect hebben. Economen zetten vast opties op een rij: van hogere huurtoeslag tot lagere benzine-accijns.

Grofvuil

In Den Haag is het in het coalitie-akkoord beleden geloof van een 'evenwichtig en gemiddeld positief koopkrachtbeeld voor iedereen' al binnen een paar maanden bij het grofvuil gezet. De opeenstapeling van een keur aan tegenvallers (spaartaks, minder geld uit én meer geld naar Brussel, hogere asielinstroom) en de torenhoge inflatie maakten dat streven al lastig. En daar kwam de oorlog in Oekraïne nog bovenop.

Daarmee ligt het financiële plaatje van het nieuwe kabinet binnen een paar weken voor een groot deel weer in diggelen. En nu de prijzen van benzine en energie zo ongeveer dagelijks stijgen, wordt de druk om met oplossingen te komen steeds groter. Maar dat proces gaat nog wel een paar weken duren, klinkt het in Den Haag. En hoe de oplossingen er precies uit komen te zien, is vooralsnog onduidelijk. Vooral de vraag wat het kabinet op korte termijn kan doen om de stijgende energie- en brandstofprijzen te compenseren, zorgt voor flinke hoofdbrekens. Er ligt zeker nog geen 'menukaart' met mogelijke ingrepen klaar.

Zo'n lijst met opties zou niet zo moeilijk te maken moeten zijn, blijkt uit een rondgang langs economen. „Je kunt mensen meer inkomen geven”, stelt Wimar Bolhuis, hoofdeconoom bij onderzoeksbureau Ecorys. „Dat zou kunnen door de bijstandsuitkeringen tijdelijk te verhogen of gemeenten meer budget te geven voor bijzondere bijstand.” Marieke Blom van ING ziet een mogelijkheid via de huurtoeslag: „Je zoekt naar slimme, zo gericht mogelijke oplossingen. Onder de laagste inkomens is de overgrote meerderheid huurder.”

Lagere belastingen is ook een optie, stelt Frank van Es, econoom bij Rabobank. „Je zou de eerste en tweede schijf van de inkomstenbelasting kunnen verlagen. Eventueel te financieren door de derde schijf voor de hogere inkomens iets te verhogen.” Sleutelen aan belastingkortingen, zoals de algemene heffingskorting, kan ook. Die komen vooral bij lagere inkomens terecht.

Aanpassingen

Maar het verlagen van belastingen en accijnzen gaat mensen hoogstwaarschijnlijk niet op korte termijn lucht geven. Dat soort aanpassingen gaan doorgaans mee in het Belastingplan voor komend jaar, waardoor de lagere tarieven pas per 1 januari 2023 ingaan. Het kabinet kan er dus op hameren dat koopkracht-beslissingen niet maanden, maar weken op zich zullen laten wachten. Maar de vraag blijft dan alsnog wanneer die beslissingen uitgevoerd kunnen worden en mensen er ook wat van merken. Wat kan het kabinet nog meer doen om mensen op korte termijn lucht te geven? „Dat is beperkt”, weet een coalitiebron.

Een van de weinige opties die in Den Haag klinkt voor een snelle ingreep is het 'opplussen' van de energietoeslag voor lage inkomens. Minister Carola Schouten (Armoedebeleid) heeft een wetsvoorstel in de maak dat moet regelen dat mensen die een inkomen rond het sociaal minimum hebben via hun gemeente 200 euro krijgen voor hun energierekening. Dat bedrag zou snel omhoog kunnen en is ook nog eens gericht op de lagere inkomens.

Achter de schermen is bovendien nog een worsteling te horen over hoe het overleg in de 'nieuwe bestuurscultuur' moet gaan. In principe zullen de ministers het onderling uit moeten vechten. Maar overleg met de fractievoorzitters is onvermijdelijk, klinkt het in Den Haag. Het eerste overleg met minister Sigrid Kaag (Financiën) heeft al plaatsgevonden. Vanuit de coalitie valt daarnaast nog te horen dat de fracties zelf misschien wel vast met wat denkrichtingen komen als het kabinet niet snel genoeg gaat: „Want tussen nu en 1 juni niks zeggen, wie denkt dat dat kan?”

Kan het snel? Volgens Bolhuis kan dat, als de politieke wil er is: „Verlagen van belastingen kun je snel doen, het verhogen van uitkeringen ook. Ook kun je snel geld geven aan gemeenten, al zit je wel met de uitvoeringscapaciteit bij de gemeenten.”

Energierkening

Aan de energierekening zelf sleutelen zien de drie economen niet zo zitten. Verlaag je opnieuw de energiebelasting, dan profiteert iedereen: lage én hoge inkomens, mensen met een dure energierekening én mensen voor wie de energienota nog wel meevalt.

Maar er zijn wel drastische opties denkbaar. Bolhuis: „Je zou in het uiterste geval de prijzen van gas en benzine gaan reguleren. Dan mogen olie- en energiebedrijven een maximale prijs doorberekenen. Maar dan moet het kabinet die bedrijven wel weer compenseren. Dat klinkt heftig, maar we zitten wel in een oorlogssituatie. Frankrijk heeft dat voor de energieprijzen al gedaan.”

Rabobank-econoom Van Es ziet er wel iets in om de accijns op benzine (83 cent per liter) te verlagen. „Als je dat tijdelijk doet, is het best een redelijk optie. Mensen die voor hun werk veel onderweg moeten zijn, help je dan.” Minister Kaag zei zondag dat dit niet zo gemakkelijk is, maar daar is Bolhuis het niet mee eens. „Verlagen van accijns op benzine is niet zo ingewikkeld. Zeker omdat de producenten deze accijnzen afdragen. Maar ik kan me voorstellen dat Financiën bang is dat het politiek onmogelijk wordt om de accijns daarna terug te verhogen.”

Middenklasse

Wat wel duidelijk is, is dat zelfs de door de VVD en CDA gekoesterde middenklasse inmiddels niet meer hoeft te rekenen op al te veel koopkrachtcompensatie. De focus ligt nu op de lagere inkomens en de onderkant van die middengroep en het voor hen dan, in de woorden van minister Kaag, 'zo draaglijk mogelijk maken'.

Economen steunen deze inzet. „Koopkrachtreparatie voor iedereen wordt onbetaalbaar”, stelt Bolhuis. „Een generieke compensatie is nogal inefficiënt”, vindt Van Es.

Blom van ING wijst erop dat de financiële problemen vooral zitten bij de lagere inkomens en de laagste middeninkomens. „Een grote meerderheid van de huishoudens met de hoogste inkomens heeft zijn spaarrekening in de coronacrisis juist zien groeien. Als je iedereen wilt compenseren doe je dat ten koste van toekomstige generaties, want de staatsschuld loopt dan op. Daar is geen enkel argument voor te vinden.”

De inflatie komt vooral door de energierekening en die komt niet in alle huishoudens even hard aan, stelt Blom. „De dertig procent huishoudens met de laagste inkomens besteedt ongeveer 4,5 procent aan gas, voor de dertig procent huishoudens met de hoogste inkomens is dat minder dan 3 procent van hun totale bestedingen. De inflatie voor lage inkomens is dus veel hoger dan voor hoge inkomens.”

Bron: telegraaf.nl